

Голові разової спеціалізованої вченої
ради ДФ 20 051.163
Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору юридичних наук, професору
Зеліско Аллі Володимирівні

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора юридичних наук, професора Мироненка Ігоря Віталійовича
на дисертацію Гаполяка Тараса Володимировича
«Договір про створення господарського товариства: цивільно-правовий аспект»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»**

Сучасний етап розвитку цивільного обороту характеризується посиленням ролі господарських товариств як ключових суб'єктів господарських відносин, інструментів централізації капіталів та обмеження ризиків господарської діяльності. У цих умовах особливої ваги набуває ефективність правового регулювання діяльності таких суб'єктів, зокрема застосування у цій сфері договорів як універсальних засобів регламентації приватноправових відносин. Саме договірні конструкції покликані забезпечувати диспозитивність відповідного правового регулювання, його гнучкість та ефективність, а також реалізацію автономії волі засновників (учасників) господарських товариств.

Таким чином, тема дисертаційної роботи Гаполяка Т.В. «Договір про створення господарського товариства: цивільно-правовий аспект» є актуальною, має важливе науково-теоретичне та практичне значення. Адже вітчизняне законодавство в сфері правового регулювання корпоративних правовідносин переживає етап свого становлення та адаптації до положень права ЄС. Відповідно, воно зазнає постійних змін, містить ряд прогалин та суперечностей; також достатньо суперечливою є практика застосування відповідних правових норм, про що свідчить достатньо велика кількість судових спорів.

Враховуючи викладене, дослідження цивільно-правового регулювання щодо застосування договору як інструменту створення всіх форм господарських товариств безумовно сприятиме удосконаленню сфер договірної та корпоративної права, розвитку цивілістичної науки, а також підвищенню ефективності правозастосовної практики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційної роботи відповідає тематиці комплексних цільових програм «Правові проблеми здійснення майнових та особистих немайнових прав в умовах ринкової економіки» (номер державної реєстрації 0110U001557).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що викладені у дисертаційному дослідженні, мають належний ступінь обґрунтованості, що вказує на ґрунтовне опрацювання дисертантом актів чинного законодавства України, матеріалів судової практики, наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених.

Методологія даної дисертації включає у себе використання широкого спектру загальнонаукових та спеціальних методів здійснення наукових досліджень, зокрема діалектичного, герменевтичного, історико-правового, порівняльно-правового, системно-структурного, формально-юридичного та ін. При цьому важливо, що дисертаційне дослідження значною мірою ґрунтується на вивченні матеріалів судової практики щодо врегулювання корпоративних спорів.

Дисертаційна робота має комплексний та системний характер, що забезпечується здійсненим на належному науковому та методологічному рівнях дослідженням значної кількості вітчизняних і зарубіжних публікацій та монографічних праць з відповідної проблематики, положень вітчизняного законодавства та права зарубіжних країн. Це вказує на поглиблене вивчення порушених у дослідженні питань, а також намагання дисертанта сформулювати новітні підходи до розуміння та розв'язання проблем договірної регулювання процесу створення господарських товариств в Україні.

Ознайомлення із дисертаційною роботою вказує, що за результатами дослідження дисертант досягнув визначеної мети та виконав поставлені завдання. Сформульовані за результатами дослідження висновки, положення та пропозиції є аргументованими, відображають власний підхід автора до вирішення проблемних питань за тематикою дисертації, є актуальними та придатними для практичного застосування. Особливу цінність становлять пропозиції дисертанта щодо вдосконалення чинного законодавства у відповідні сфері.

Структура дисертації відповідає визначеним завданням і надає можливість послідовно здійснити дослідження, розглядаючи загальні та конкретні проблемні питання з даної тематики. Вона складається із переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Структурно дисертаційне дослідження побудовано логічно та послідовно, його розділи і підрозділи пов'язані між собою. Під час розподілу основного тексту на підрозділи дотримано відповідну пропорційність, а при викладі матеріалу забезпечено правильне співвідношення загальнотеоретичних та практичних питань, сформульовано необхідні наукові визначення і висновки. В цілому зміст дослідження відповідає визначеним меті та завданням. У висновках наведено узагальнені за результатами дослідження положення теоретичного та практичного характеру, а також пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства та розвитку правової доктрини. Вони спрямовані на вирішення основної мети дослідження – удосконалення механізму договірної регулювання процедури створення господарських товариств в Україні. У додатку до роботи вміщено список публікацій здобувача за темою дисертації.

Оформлення дисертаційного дослідження Гаполяка Т.В. відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами).

Таким чином, мета цього дисертаційного дослідження у процесі його здійснення досягнута, а поставлені завдання – виконані. Дана дисертація є самостійною завершеною науковою працею, яка містить науково обґрунтовані висновки та положення наукової новизни.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, що виносяться на захист, полягає в тому, що дисертаційна робота є системним комплексним дослідженням питань договірної регулювання створення господарських товариств з метою розробки ефективного механізму створення всіх форм господарських

товариств, зокрема напрацювання практичних рекомендацій щодо вдосконалення чинного правового регулювання у сфері досліджуваних відносин.

Зокрема можна відзначити:

- визначення предмету договору про створення господарського товариства та його сутності;
- виокремлення особливостей (ознак) договору про створення господарського товариства;
- встановлення істотних умов договору про створення господарського товариства;
- визначення перспектив імплементації у національну правову систему відповідного досвіду правового регулювання країн ЄС;
- формулювання авторського бачення щодо впровадження єдиної правової термінології у законодавчі акти з питань створення господарського товариства;
- формування пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства (зокрема строків внесення вкладів до складеного капіталу господарських товариств та встановлення відповідальності учасників за невнесення вкладів).

Переважна більшість висновків і положень, винесених дисертантом на захист, є новими або містять значну частку новизни. Також порушено низку проблемних питань договірної та корпоративного права, вирішення яких надасть змогу вдосконалити чинне законодавство та підвищити ефективність правового регулювання у відповідних сферах. Ґрунтовне, системне та методологічно послідовне опрацювання дисертантом положень чинного законодавства, судової практики, а також праць вітчизняних та зарубіжних вчених із відповідної тематики забезпечило належний ступінь обґрунтованості та достовірності результатів дисертаційного дослідження.

Однак слід враховувати, що ряд положень, рекомендацій та висновків, отриманих за результатами дисертаційного дослідження, відображають власні підходи та погляди дисертанта, а тому можуть бути предметом наукових дискусій та обговорень.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що сформульовані за результатами здійснення дисертаційного дослідження висновки, положення та пропозиції можуть бути використані: у науково-дослідній діяльності - для подальших наукових розробок з питань договірної регулювання процедури створення господарських товариств; - у правотворчій діяльності - при вдосконаленні положень законодавства про договірні зобов'язання, а також створення та діяльність господарських товариств; у правозастосовній діяльності – при застосуванні (реалізації) положень ЦК України та спеціальних законів, зокрема Закону України «Про акціонерні товариства», Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» тощо; - у навчальному процесі - при викладанні навчальних дисциплін приватноправового спрямування («Цивільне право України», «Корпоративне право України», «Акціонерне право» та ін.).

Характеристика основних положень роботи. Дисертаційна робота має належний обсяг, є структурованою, характеризується логічним та послідовним викладом матеріалів дослідження.

У Розділі 1 «Гене́за та сучасні тенденції правового регулювання договору про створення господарського товариства» викладено питання еволюції правового регулювання відносин щодо створення господарських товариств та його сучасного стану, особливостей порядку створення господарських товариств відповідно до законодавства України та країн ЄС, а також правової регламентації договору про

створення господарського товариства в нашій державі та праві країн Європейського Союзу.

Тут можна виділити здійснене здобувачем дослідження особливостей правової природи таких різновидів господарських товариств, як об'єднання капіталів (майна) та об'єднання осіб, а також систем організаційно-правових форм господарських товариств у законодавствах західних країн та праві ЄС (підрозділ 1.1.). У контексті положень підрозділу 1.2. важливим, як на нашу думку, є обґрунтування здобувачем необхідності уніфікації правової термінології, зокрема необхідність розглядати поняття «засновницький договір», «установчий договір», «договір про створення господарського товариства» як тотожні. Водночас аргументовано наявність підстав для розмежування засновницьких договорів щодо створення повних та командитних товариств, які є установчими документами, та засновницьких договорів щодо створення інших суб'єктів господарювання, які не мають статусу установчих документів. Також досліджено практику застосування договорів про створення господарських товариств у ряді європейських країн (Німеччина, Франція, Великобританія, Польща, Естонія та ін.).

Розділ 2 «Загальнотеоретична характеристика договору про створення господарського товариства» присвячений питанням поняття та правової природи договору про створення господарського товариства, його відмежування від суміжних договірних конструкцій, істотних умов та форми договору про створення господарського товариства, а також порядку виконання та відповідальності за невиконання такого договору.

Здобувачем обґрунтовано, що договір про створення господарського товариства є підвидом договорів про спільну діяльність, оскільки він наділений рядом специфічних ознак (особливостей). Зокрема доведено, що від договору простого товариства його відмежовують предмет та мета, істотні умови договору, форма укладення, строк дії, суб'єктний склад, підстави припинення/недійсності, а також правові наслідки неналежного виконання (підрозділи 2.1. та 2.2.).

Окремо розглянуто питання істотних умов та форми договору про створення господарського товариства, досягнення яких є необхідною передумовою для його укладення. Аргументовано, що загальними для всіх договорів про створення господарського товариства є: умови про зобов'язання сторін договору створити відповідне господарське товариство; умови про порядок їх спільної діяльності щодо створення товариства; умови про передання майна товариству; умови про правовий статус переданого засновниками для ведення спільної діяльності майна; умови про покриття витрат/збитків засновників; умови розподілу прав щодо управління товариством між засновниками. Що ж стосується форми таких договорів, то дисертантом підтримано позицію щодо обов'язковості їх нотаріального посвідчення (підрозділ 2.3.).

У Розділі 3 «Цивільно-правова характеристика договору про створення господарських товариств - об'єднань осіб та об'єднань майна» дисертантом системно розглянуто питання особливостей окремих видів договорів про створення господарських товариств, зокрема договору про створення акціонерних товариств та товариств з обмеженою відповідальністю, а також договору про створення повного та командитного товариств.

Тут важливе значення має дослідження поняття та істотних умов таких договорів, а також їх порівняльне співставлення та виокремлення дисертантом

спільних та відмінних ознак договору про створення акціонерного товариства та договору про створення товариства з обмеженою відповідальністю (підрозділ 3.1.).

Що ж стосується договорів про створення повного та командитного товариств, які виділено в окремий підвид договорів про створення господарського товариства, то відзначено їх основну особливість: відповідно до чинного законодавчо вони виступають як засновницькі договори, що регламентують як відносини між засновниками щодо створення нового товариства, так і відносини учасників діючого товариства. Наведено перелік істотних умов таких договорів, до числа яких віднесено: реквізитні умови установчого договору; умови про строк дії господарського товариства; умови про складений капітал, розмір та порядок зміни часток учасників; умови про порядок участі учасників у справах товариства та управління товариством; умови щодо розподілу прибутку та збитків повного товариства; умови про зміни у складі учасників повного товариства; умови про порядок ліквідації і реорганізації товариства; умови про належну форму договору (підрозділ 3.2.).

У висновках наведено сформульовані за результатами дослідження положення та пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства і розвитку цивілістичної науки.

Список використаних джерел, що включає у себе 212 найменувань, підтверджує опрацювання дисертантом значного обсягу нормативного матеріалу і наукових публікацій, а також вказує на системний характер дослідження і обґрунтованість сформульованих за результатами його проведення висновків. Особливо слід відзначити опрацювання дисертантом матеріалів судової практики та іноземних джерел.

У тексті дисертаційного дослідження містяться посилання на використані дисертантом у роботі джерела інформації при використанні ідей, розробок, тверджень інших авторів, чим дотримано положенням законодавства про авторське право, надано повну і достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані методики дослідження.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні висновки, положення та пропозиції за результатами дисертаційного дослідження відображено у 10 публікаціях дисертанта, з яких: 4 – наукові статті у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України з юридичних наук, 6 – тези доповідей, що містяться у збірниках матеріалів науково-практичних заходів (конференцій).

Доданий до дисертації список наукових праць здобувача та дослідження їх змісту засвідчують, що основні результати даного дисертаційного дослідження належним чином відображено у опублікованих працях здобувача.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійним науковим дослідженням, що містить сформульовані дисертантом висновки, положення та пропозиції. Викладені у дисертації результати наукового дослідження отримано дисертантом особисто. За результатами вивчення тексту дисертації та публікацій дисертанта не виявлено ознак академічного плагіату чи елементів фальсифікації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи в цілому дисертаційне дослідження Гаполяка Тараса Володимировича на тему «Договір про створення господарського товариства: цивільно-правовий аспект» необхідно зазначити, що окремі його положення мають спірний характер, а тому потребують додаткової аргументації під час публічного захисту дисертації.

1) У пункті 2 положень «Наукова новизна одержаних результатів» дисертант вказує, що однією із особливостей договору про створення господарського товариства є його фідучіарність (фідучіарний характер) (с. 21).

Враховуючи, що категорія «фідучіарність» є порівняно новою для вітчизняної правової доктрини та не має свого законодавчого визначення, дисертантові варто надати додаткові роз'яснення, у чому конкретно він вбачає зміст даної категорії і як вона проявляється як характеристика (ознака) відповідної договірної конструкції?

2) У пункті 7 положень «Наукова новизна одержаних результатів», а також пунктах 15 та 21 Висновків дисертантом вказується на необхідність нотаріального посвідчення не тільки підписів засновників, а й самого договору про створення господарського товариства (с. 22, 179-180).

На нашу думку, у наш час подібні пропозиції слід сприймати із значними застереженнями, оскільки все більшого поширення набуває електронна форма договору, що укладається із застосуванням електронних цифрових підписів його контрагентів. Про це ж вказує і сам дисертант у п. 16 Висновків (констатується можливість укладення засновницького договору відповідно до норм ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги») (с. 178-179).

Відтак хотілось б почути консолідовану думку дисертанта із даного питання.

3) Як на нашу думку, достатньо спірними є пропозиції, викладені у пункті 12 положень «Наукова новизна одержаних результатів» дисертації стосовно перспектив імплементації у національне законодавство досвіду країн ЄС щодо правового регулювання діяльності партнерств, які не є юридичними особами та створюються на підставі засновницького договору.

Із даного питання ми дотримуємося точки зору, згідно якої практичної потреби у існуванні таких «квазіорганізацій» немає, а відповідна спільна господарська (підприємницька) діяльність декількох суб'єктів може здійснюватися на підставі договору про спільну діяльність. Відповідно вважаємо, що дисертанту слід навести додаткові аргументи для доведення обґрунтованості своїх пропозицій.

4) дисертант у своїй роботі розглядає договори про створення повного та командитного товариств як окремий підвид договорів про створення господарського товариства та наводить сформований ним перелік істотних умов таких договорів. Крім іншого, до числа відповідних істотних умов для даного виду договорів віднесено т.з «реквізитні умови установчого договору» (с. 158, 180).

У зв'язку із цим хотілось б отримати більш розширені роз'яснення дисертанта, що слід розуміти під «реквізитними умовами договору про створення повного/командитного товариства» і чому їх необхідно розглядати як одну із істотних умов договору, а не, до прикладу, як складовий елемент його форми?

Загальний висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Гаполяка Тараса Володимировича на тему «Договір про створення господарського товариства: цивільно-правовий аспект», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», є завершеним комплексним науковим дослідженням, що виконане на актуальну тематику та містить обґрунтовані наукові результати, які мають теоретичне і практичне значення.

Тема даного дисертаційного дослідження роботи, його об'єкт, предмет і зміст, а також сформульовані у роботі положення, висновки та пропозиції відповідають спеціальності 081 «Право». Основні результати дисертаційного дослідження пройшли

належну апробацію. Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим вимогам.

Дисертація відповідає вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), «Вимогам до оформлення дисертації», затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права
навчально-наукового юридичного інституту
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Ігор МИРОНЕНКО